

2011

PÅ VÄG MOT EN NORDISK YRKESDIDAKTIK?

NORDISKT NÄTVERK FÖR YRKESPEDAGOGIK OCH YRKESDIDAKTIK,
ANDRA ÅRLIGA KONFERENSEN

Högskolan på Åland i samarbete med Åbo akademi i Vasa

NordYrk 2011
Högskolan på Åland, Mariehamn 15-16 juni

Välkommen till NordYrk 2011 – den andra konferensen som ordnas av Nordiskt yrkespedagogiskt och yrkesdidaktiskt nätverk.

Nätverket startade som ett initiativ från Umeå universitet i början 2009. Då tillsattes en arbetsgrupp, som presenterade en första version av sitt arbete vid ett nätverksmöte Göteborg i augusti 2009. Utifrån de synpunkter som gavs under mötet, fortsatte arbetet som avslutades med den första NordYrk-konferensen i juni 2010 i Bodö, Norge.

Syftet med ett nordiskt nätverk i yrkespedagogik och yrkesdidaktik är att genom nordisk samverkan höja kvaliteten inom verksamhetsområdet genom att:

- bidra till att synliggöra, stärka och förmedla yrkespedagogisk och yrkesdidaktisk forskning,
- bidra till att utveckla och stärka yrkesläroutbildningen, och därigenom även yrkesutbildningen,
- bidra till att initiera forskning och utvecklingsprojekt inom verksamhetsområdet, samt
- stärka kontakter och samverkan mellan universitet/högskolor, skolor, näringsliv och offentlig verksamhet

Av ovan nämnda syften framgår vilka NordYrk vänder sig till om samverkar med.

Verksamhetsberättelsen för 2010-2011 presenteras under **årsmötet** den 16 juni kl 10-11 i Auditoriet. Under årsmötet väljs även ledningsgruppen för verksamhetsåret 2011-2012 (dagordningen för årsmötet ligger i konferensmappen).

Ledningsgruppen har under det senaste verksamhetsåret bestått av följande personer:

Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
Christian Helms Jørgensen, Roskilde universitet	Fredrik Åman, Åbo akademi	Gestur Guðmundsson, Háskóla Íslands (fr.o.m. maj 2011)	Bjørn Magne Aakre, Högskolan i Telemark	Gerd Pettersson, Umeå universitet (sammankallande)
Vibe Aarkrog, Aarhus Universitet	Kristina Ström (fr.o.m. maj 2011)	<i>Vakant</i>	Tron Inglar, Högskolan i Akershus	Per-Olof Thång, Göteborgs universitet
<i>Vakant</i>	<i>Vakant</i>		May-Britt Waale, Universitetet i Nordland	Viveca Lindberg, Stockholms universitet

Program – översikt

Onsdag, 15 juni

9.30-10	Registrering & kaffe	
10-10.15 Auditoriet	Välkommen: rektor Edvard Johansson, Högskolan på Åland	
10.15-11	Konferensen öppnas: Byråchef Elisabeth Storfors	
	Keynote: Frafald/avhopp i erhvervsuddannelserne: Hvis problem er det? Christian Helms Jørgensen, Roskilde universitet & gästprofessor vid Stockholms univ.	
11-12.30	Parallella sessioner	
1a: Auditoriet	1a. Dialogisk session – doktorandbidrag: Hamid Asghari: Yrkeslärares berättelser om yrkeskunskap Kommentator: P-O Thång & T Inglar	1b. Dialogisk session – doktorandbidrag: Katarina Lagercrantz All: Kampen mellan klockan och människan: Omvårdnadsstuderandes upplevelse av tid inom äldreomsorgen Kommentator: M-B Waale & B M Aakre
1b: Klassrum	Maria Terning: Diskursiva konstruktioner av subjektet "gymnasieelev" i den svenska gymnasieskolan under 1990- och 2000-talen Kommentator: V Aargkroug & C H Jørgensen	Ellen Beate Hellne-Halvorsen: Skrivning som grunnleggende ferdighet i Fag- og yrkesopplæringen i videregående skole Kommentator: V Lindberg & K Ström Janne Kontio: Code-switching in Vocational CLIL (Content & Language Integrated Learning) Kommentator: B M Aakre & V Lindberg
12.30-13.30	LUNCH	
13.30-15	Parallella sessioner	
2a: Auditoriet	2a. Skola – arbetsliv: Karin Hognestad & Marit Bøe: Didaktikk og ledelse i arbeidsplassbasert førskolelærerutdanning	2b. Lärarutbildningar: Bertil Olsson: Laborativa miljøer: om kunskapsutveckling i yrkeslärar-utbildningen
2b: Klassrum	Mats Lundgren & Ina von Schanz Lundgren: Hur kan elever på gymnasieskolans yrkesprogram tillgodogöra sig svårfångad yrkeskompetens? - Är och förblir tyst kunskap tyst?	Lisbeth Amhag: Dialogiska e-didaktiska strategier med responsgivning och argumentering för lärande på distans Christine Engström: Yrkeslärares didaktiska kompetens
15-15.30	Kaffe	
15.30-17	Parallella sessioner	
3a: Auditoriet	3a. Skola – arbetsliv: Ingemar Andersson & Gun-Britt Wärvik: Arbetsplatspraktik under gymnasial yrkesutbildning – samverkan mellan skola och arbete	3b. Utvecklingsarbeten: Mats Lundgren & Ina von Schanz Lundgren: Lesson study – En metod för att systematiskt utveckla kunskap om yrkesämnenas didaktik och yrkeslärares didaktiska kompetens?
3b: Klassrum	Vibe Aarkrog: "De har ikke en gang lært vask forneden!" Om praktikvejlederes opfattelse af skoleundervisningen på social- og sundhedshjælper-uddannelsen	Susanne Gustavsson & Monica Johansson: Möjliga vägar för analys - elever, lärare och forskare i gemensamt arbete.

Kvällsprogram: mingel – **plats:** högskolan

Torsdag, 16 juni

9.00-10 Auditoriet	Keynote: Erhvervsskole-lærernes mulighedsrum i samspil med eleverne Henrik Hersom, Roskilde universitet	
10.00-11	NordYrks årsmöte – plats: Auditoriet Gerd Pettersson	
11-12.00	Parallella sessioner:	
4a: Auditoriet	4a. Utmaningar för yrkesutbildningen: Christian Helms Jørgensen: Lærlingeuddannelser – et blindspor i forhold til videregående uddannelse?	4b. Utmaningar för yrkesutbildningen: Ingrid Berglund & Viveca Lindberg: Försöksverksamhet med gymnasial lärlingsutbildning: utmaningar för yrkeslärarna
4b: Klassrum	Sanya Gertsen Pedersen: Tilbud til stærke elever på erhvervsuddannelserne. Status og erfaringer.	Michael Svendsen Pedersen: Biografi og læringskultur
12.00 – 13.15	LUNCH	
13.15- 14.15 Auditoriet	Keynote: Att möta mångfalden - utmaningar i finländsk yrkesutbildning. docent Kristina Ström, Åbo akademi	
14.15-14.30	Kaffe	
14.30- 16.00	Parallella sessioner	
5a: Auditoriet	5a. Bedömning av yrkeskunnande: Hilde Witsø & Tore Witsø Rafoss: Prøvenemnda i teori og praksis: en empirisk studie av prøvenemndas sluttvurdering	5b. Förändringar i arbetslivet: Inger Vagle & Ellen Møller: Det yrkespedagogiske feltet og kjønn Gun-Britt Wärvik: Kompetens och flexibilitet på produktionsgolvet – om spänningsförhållanden mellan tidsstyrning och kundorderstyrning
5b: Klassrum	Helena Tsagalidis: Frågandet som konst Jan Gustafsson & Per-Olof Thång: Validerad förskolläraryrkesutbildning.	Anne Karin Larsen & Eva Schwencke: Yrkespedagogikk og Bedriftspedagogikk. Utfordringer i møte med endringene i arbeids- og næringslivet i Norden?
16-16.30 Auditoriet	Avslutning: Gerd Pettersson	

Keynotes:

Plats för alla keynote-föreläsningar: auditoriet, plan 1

Onsdag, 15 juni kl 10.15

Christian Helms Jørgensen, Roskilde universitet: *Frafald/avhopp i erhvervsuddannelserne: Hvis problem er det?*

Föreläsningen bygger på ett stort danskt forskningsprojekt om avhopp i de danska yrkesutbildningarna.

Torsdag, 16 juni kl 9.00

Henrik Hersom Jensen, Roskilde universitet: *Erhvervsskole-lærernes mulighedsrum i samspil med eleverne.*

Föreläsningen bygger på Henriks nyligen inlämnade doktorsavhandling om detta tema.

Torsdag, 16 juni kl 13.15

Kristina Ström, Åbo akademi: *Att möta mångfalden - utmaningar i finländsk yrkesutbildning.*

Föreläsningen bygger på...

Abstract

Session 1: onsdagen den 15 juni kl 11-12.30

1a: Dialogisk session – doktorandbidrag

Plats: Auditoriet

Yrkeslärares berättelser om yrkeskunskap

Hamid Asghari

Doktorand i pedagogiskt arbete med inriktning mot yrkesämnenas didaktik

Estetisk-filosofiska fakulteten Karlstads universitet

e-mail hamid.asghari@kau.se

Research topic/aim/theoretical framework

Denna presentation är en del av ett pågående avhandlingsprojekt som handlar om yrkeslärares berättelser om yrkeskunskap och undervisning. I min huvudstudie försöker jag via livsberättelseintervjuer förstå vad yrkeslärarna, utifrån sina tidigare livs- och yrkeserfarenheter, ser på yrkeskunskap och vad som är mer angeläget att undervisas.

I presentationen fokuserar jag enbart på yrkeslärares berättelser om yrkeskunskap. Oskar, Jasmina och Anders är yrkeslärare i industriprogram och arbetar i en företagsförlagd yrkesgymnasieskola, dvs. ett privat företag som är verksamt inom produktion, service, reparation, osv. De berättar i intervjuerna om sina tidigare yrken, sina tidigare utbildningar och även om sin undervisning.

Methodology/research design

Eftersom mitt syfte är relaterat till yrkeslärares *tidigare livs- och yrkeserfarenheter* använder jag mig av livsberättelsemetoden. Ur ett livsberättelseperspektiv är jag intresserad av yrkeslärares liv, deras utbildning, deras uppväxtmiljö, vad de har gått igenom och vad de har erfårit. Intervjuerna genomfördes som dialog mellan mig och yrkeslärarna. Jag har intervjuat lärarna bara en gång men jag kommer att göra upprepade intervjuer med lärarna under mitt avhandlingsprojekt.

Expected findings/conclusions

Jag utgår ifrån att i dagens yrkesgymnasieskolor möts olika yrkeslärare (individer) med olika livs- och yrkeserfarenheter i en yrkesgymnasieskola för att konstruera bland annat vad som är viktigt att undervisa. Utifrån berättelserna antar jag att yrkeskunskap utvecklas och förändras i fas med samhällsutvecklingen och är kontextuell och bunden till sitt sammanhang. Yrkeskunskap är också en konstruktion av en mängd olika kunskaper och färdigheter som kommer människan till nytta på olika sätt, i olika sammanhang och vid olika tidpunkter. Yrkeskunskaper sitter i ryggmärgen och på fingertopparna och upplevs via övningar. Utifrån berättelserna antar jag att det inte går att undervisa yrkeskunskaper med ord utan eleven kan göra detta genom träning och erfarenhet.

Diskursiva konstruktioner av subjektet "gymnasieelev" i den svenska gymnasieskolan under 1990- och 2000-talen

Maria Terning, PhD Student

Stockholms Universitet, Institutionen för utbildningsvetenskap med inriktning mot tekniska, estetiska och praktiska kunskapstraditioner
maria.terning@utep.su.se

I denna paper studeras hur subjektet "gymnasieelev" konstrueras i propositionerna *Växa med kunskaper* (1990/91) samt *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan* (2008). Det empiriska materialet består alltså av skrivet material i form av utbildningspolitiska texter och analyseras med en diskursteoretisk ansats såsom den formuleras av Mouffe och Laclau. I analysarbetet används diskursteoretiska metodologiska verktyg såsom flytande signifikant, mästersignifikant och ekvivalenskedja.

Subjektskonstruktion kan, enligt Laclau och Mouffe, förstås som del i en kamp – en social strid – om att vinna hegemoni, det vill säga ha "ensamrätt" om att definiera en särskild samhällsordning. Aktörers olika bilder av samhällsordningen implicerar på detta sätt en specifik gruppindelning i samhället. Gruppbildning ingår därmed i kampen om att definiera det sociala. Den samhällssyn som vinner hegemoni får sålunda konsekvenser för grupperns handlingsutrymme.

I skapandet av subjektpositioner etableras åtskillnader, vilka enligt Mouffe konstrueras på grundval av en hierarki. Konstruktioner av subjekt skapar därför alltid ett "vi" och ett "de". Den språkliga meningsproduktion som sker i det valda analysmaterialet förväntas sålunda innehålla ett specifikt ordnande av det sociala som i skapandet av subjekt innehåller "vi" och "de"-relationer. Den antagonistiska gränsdragningen mellan dessa relationer förväntas också visa hierarkisering mellan skapade gruppidentiteter vilket eventuellt kan visa på en strävan efter en hegemonisk maktposition.

Inom ramen för den utbildningspolitiska diskussionen framträder subjektet "gymnasieelev" i propositionen från 1990/91 i termer av en ansvarsfull medborgare med en vilja att ständigt växa med kunskaper. I propositionen från 2008 konstrueras i sin tur en "gymnasieelev" som anstränger sig, slutför en gymnasieutbildning och etablerar sig på arbetsmarknaden. Det analyserade textmaterialet visar således skilda konstruktioner av subjektet vilket indikerar skilda synsätt kring definitionen av det sociala.

1b: Dialogisk session – doktorandbidrag

Plats: Klassrum

Kampen mellan klockan och människan: Omvårdnadsstuderandes upplevelse av tid inom äldreomsorgen

Katarina Lagercrantz All, Doktorand

Stockholms Universitet,
Institutionen för utbildningsvetenskap mot tekniska, estetiska och praktiska yrkestraditioner

Inom gymnasieskolans vård och omsorgsutbildningen är mötet med vårdtagaren centralt. Detta innebär att möta åldrande, sjukdom och död. Min övergripande forskningsfråga behandlar de studerandes meningsskapande i deras möten med vårdtagare. Hur gestaltas de studerandes berättande om möten med vårdtagare? Vad riktar de sin uppmärksamhet mot i möten med vårdtagare? Hur påverkas de av möten med människor i behov av vård och omsorg?

Jag har i min studie en ontologisk utgångspunkt att vi blir människor i mötet med andra och att självförståelsen är avhängigt dessa möten. I och med mitt intresse av människors upplevelser, hur dessa gestaltas och framstår som meningsskapande är jag influerad av den fenomenologiska upplevelsebaserade och den hermeneutiska tolkande ansatsen. Jag är framförallt inom denna tradition inspirerad av Hans George Gadamer och Paul Ricoeur.

I detta paper presenteras en del av det första resultatet från fem intervjuer, genomförda i enlighet med mitt avhandlingsprojekt. Min strävan är att de studerande ska berätta om sina möten med vårdtagare och jag ställer därför öppna och vida frågor, utifrån en intervjuguide. Deltagarna i studien är vuxenstuderande inom den svenska gymnasieskolans Omvårdnadsprogram och har samtliga erfarenheter sedan tidigare av vård och omsorgsarbete.

I analysen av empirin framkom tiden som ett genomgående tema. De studerande berättar om bristen på tid och hur detta hindrar dem i deras arbete med vårdtagarna. Ur de studerande berättande skildras hur de äldres omsorg är reglerad av tid, likasom vårdgivarnas möjlighet att ge god omsorg är begränsad av klockan. Tiden är ett omdiskuterat ämne inom äldreomsorgen, men den problematik som behandlar tid rör sig främst om det som beskrivs som den kronologiska tiden, klocktiden. Jag kommer i detta paper också att lyfta fram den fenomenologiska tiden, människans upplevda tid. Detta med utgångspunkt från de studerandes berättande och med hjälp av Ricoeurs filosofi; berättandet, tiden och meningsskapandet.

Skriving som grunnleggende ferdighet i Fag- og yrkesopplæringen i videregående skole

Ellen Beate Hellne-Halvorsen, Høgskolen i Akershus. Norge
Ellenbeate.halvorsen@hiak.no

Bakgrunn

Skriftlige ferdigheter er en av fem grunnleggende ferdigheter som skal integreres i alle fag på alle nivåer i den 13-årige grunnopplæringen i norsk skole med den nye skolereformen fra 2006, *Kunnskapsløftet*. I Fag- og yrkesfagopplæringen er skriftlige ferdigheter og skriving tradisjonelt betraktet som mindre viktig sammenlignet med praktisk arbeid og praksisbasert opplæring. *Kunnskapsløftet* har som mål at alle lærere, også yrkesfaglærere, skal implementere skriving i deres fagopplæring.

Mitt phd projekt

Hovedproblemstilling i mitt forskningsprosjekt er hvordan lærere i utvalgte yrkesfaglige utdanningsprogrammer arbeider med å implementere skriftlige ferdigheter i sine fag.

Sentrale forskningsspørsmål er:

- Hvordan bruker lærere i yrkesfaglige utdanningsprogrammer skriving?
- Hvordan omtaler de sin egen skrivepraksis i opplæringen?
- Hva kjennetegner skrivehendelser og lærernes skrivepraksiser i de ulike fag og utdanningsprogrammer?
- Hvilke begrunnelser eller formål gir lærerne, eller ligger til grunn for skriving i fag?
- Er skriving i Fag- og yrkesopplæringen knyttet til læring i skolekonteksten eller til den yrkes- og praksisbaserte delen av opplæring i bedrift og framtidig yrke?

NordYrk 2011
Högskolan på Åland, Mariehamn 15-16 juni

Undersøkelsen omfatter tre yrkesfaglige utdanningsprogrammer i den skolebaserte delen av opplæringen; Design og håndverk, Helse- og sosialfag og Teknikk og industriell produksjon. Innenfor hvert utdanningsprogram studeres både norsklærere (morsmålslærere) og yrkesfaglærere med fokus på deres holdninger til og opplæringsstrategier for skriving i fag. Lærernes arbeid med skriving sees også i et diskursivteoretisk perspektiv, der sentrale spørsmål er; hvilke diskurser knyttet til skriving kan avdekkes i Fag- og yrkesopplæringen, og hvordan kan ulike diskurser eventuelt fremme eller hemme lærenes arbeid med skriving og skriftlige ferdigheter?

I presentasjonen vil jeg gi noen foreløpige funn fra mitt phd prosjekt. Prosjektet er en del av et større forskningsprosjekt *Yrkesdidaktisk kunnskapsutvikling og implementering av nye læreplaner*.

Code-switching in Vocational CLIL

Janne Kontio, doktorand
Uppsala University, Sweden

The study depicts the relationship between language learning, communicative strategies and language choice in the language learning environment of a content and language integrated learning (CLIL) workshop at a vehicle mechanics program at a Swedish upper secondary school. The article presents the organisation of code-switching which is student-initiated and 'student-induced'. The data were collected from 25 hours of audio- and video recordings of students in a beginner-level workshop and an English as a Foreign Language (EFL) classroom. Transcripts of the lessons were examined using the conversation analysis (CA) method of sequential analysis in relation to the interaction focus, applying an adapted version of the classic CA question for interaction involving code-switching: "why that, in that language, right now?" The study demonstrates that code-switching in vocational CLIL classrooms is orderly and related to the evolution of communicative strategies and sequence.

Keywords: code-switching, classroom interaction, conversation analysis, vocational classroom, CLIL

Session 2: onsdagen den 15 juni kl 13.30-15.00

2a: Skola – arbetsliv, del 1

Plats: Auditoriet

Didaktikk og ledelse i Arbeidsplassbasert førskolelærerutdanning

Karin Hognestad, høgskolelektor i pedagogikk
Høgskolen i Telemark, Norge

Marit Bøe, høgskolelektor i pedagogikk
Høgskolen i Telemark, Norge

Høgskolen i Telemark, EFL, var en av ni høgskoler som høsten 2009 satt i gang Arbeidsplassbasert førskolelærerutdanning. I ABf studiet vektlegges det at kunnskap dannes i en vekselvirkning mellom praksis og teori og arbeidsplassen er en uttalt læringsarena for studenten. Studenter på ABf, HiT, må være tilsatt i barnehage og må jobbe min 40% stilling i barnehage under studiet.

Samtidig er barnehagen er inne i en omstilling og de didaktiske forutsetningene for pedagogisk arbeid er i endring (Eide m.fl 2010). Stadig flere barn under tre år går i barnehage og med mer fokus på kvalitet og innhold i barnehagen, strammes kravene til barnehagen.

I denne presentasjonen vil vi fokusere på pedagogisk ledelse, didaktikk og på utdanning av assistenter fra barnehagen til førskolelærere i morgendagens barnehager. Presentasjon er ledd i et pilotstudie i forhold til oppstart på phd.

Prosjektet har fokus på barnehagen som læringsarena og målet er å få innblikk i hva slags didaktiske praksiser og teorier som er aktive i pedagogisk ledelse i barnehagen i dag. Vi tar utgangspunkt i kritisk konstruktiv didaktikk (Aakre og Hagen 2011, Birkeland, 2010, Klafki, 2001) for å studere utfordringer innen utdanningen. Vårt fokus er hvilke forestillinger og kunnskapsforståelser har personalet i barnehagen (studenter og ledere) om didaktikk, hva slags didaktikk praktiseres, og hvordan kvalifiserer dette for pedagogisk ledelse i lys av barnehagen som lærende organisasjon.

Ved å utfordre profesjonsutøvelse gjennom kritisk refleksjon (KD, 2006 – rammeplan for barnehager) søker vi gjennom en dekoloniserende tilnærming å oppdage det som ikke snakkes om, tenkes eller gjøres (Gjervan, Andersen, Bleka, 2006, Gruenwald, 2003, Somerville, 2007). Teoretisk er Foucault (1980, 1999) sine perspektiver på kunnskap og makt valgt for å avdekke makt og undersøke hvordan dominerende konstruksjoner skaper premisser for det lærende subjektet.

Hur kan elever på gymnasieskolans yrkesprogram tillgodogöra sig svårfångad yrkeskompetens? - Är och förblir tyst kunskap tyst?

Mats Lundgren, fil dr. i sociologi & lektor i pedagogik
Akademin för Hälsa och samhälle,
Högskolans Dalarna mdu@du.se

Ina von Schantz Lundgren, fil dr., lektor i pedagogik
Akademin för Hälsa och samhälle,
Högskolan Dalarna
ivo@du.se

Reformeringen av den svenska gymnasieskolans yrkesprogram (Gy11) kan ses som ett svar på kritik som näringslivets företrädare riktat mot att det anordnats yrkesutbildningar som inte motsvarat arbetsmarknadens behov. Ett ytterligare argument har varit att det funnits brist på arbetskraft med den utbildning som gymnasieskolan varit avsedd att bidra med. Genom en kontinuerlig och snabb teknik- och metodutveckling har gymnasieskolans yrkesutbildningar också haft svårigheter att anpassa utbildningens innehåll i relation till utvecklingen inom flera bransch- och yrkesområden. De tidigare yrkesförberedande programmen ska därför omvandlas till yrkesprogram. Eleverna ska ges mer tid för att studera yrkesämnen med syfte att ge fördjupad yrkeskunskap, och därmed även bidra till att förbättra elevernas anställningsbarhet.

Att tillägna sig yrkeskunskap handlar till stora delar om att lära genom praktiska och situationsbundna aktiviteter. Kunskap i handling är ett sätt att uttrycka denna specifika dimension av yrkeslärandet. Det är en typ av kunskap som kommit att benämnas tyst kunskap, den är svår att artikulera, men den framträder i yrkesutövarens handlingar. Från pedagogisk och didaktisk utgångspunkt är frågan hur utbildning kan arrangeras för att underlätta för elever på yrkesprogrammen att kunna tillgodogöra sig tysta yrkeskunskaper. Det finns en omfattande forskning och litteratur kring tyst kunskap, däremot förekommer sådan i liten utsträckning som riktar sig mot gymnasieskolans yrkesutbildningar. Yrkesutbildningens särart i utbildningssystemet kräver specifika begrepp för att yrkeslärare ska kunna utveckla ett funktionellt yrkesspråk.

Syftet med artikeln är således att beskriva och diskutera yrkeskunskapens praktiska tysta kunskapsdimension i relation till hur yrkeslärare agerar i olika undervisningssituationer. Därmed kan nya insikter vinnas om hur didaktisk kompetens kan utvecklas, men även bredda och fördjupa förståelsen av den didaktik som utmärker yrkesämnen i detta avseende och i dess förlängning skapa bättre förutsättningar för att utveckla yrkesspråkets didaktiska dimension.

2b: Lärarutbildningen

Plats: Klassrum

Laborativa miljöer: om kunskapsutveckling i yrkeslärarutbildningen

Bertil Olsson
Högskolan Dalarna
78188 Falun, Sverige
email: beo@du.se

Begreppsparet teori – praktik är en seglivad tankefigur som används för att beskriva utbildning och som placerar in lärare och elever i en redan organiserad diskurs. Teoretiska studier ges en överordnad status och kopplas till prestigefyllda positioner och arbetsuppgifter. Praktisk kunskap ges en underordnad roll, som syftar till att sätta teorier i verket och som studenter och elever tillägnar sig utanför skolan och akademien.

Begreppsparet centrum - periferi är en alternativ tankefigur som för över till en annan diskurs med alternativa identiteter och aktiviteter. Lärare ses som bärare av en viss tradition och som medlemmar i en viss kultur och handlingsgemenskap, och elever betraktas som lärlingar som håller till i periferin av denna handlingsgemenskap och som söker tillträde och studerar för att visa sig värda att upptas i gemenskapen. Med denna diskurs som utgångspunkt får utbildningen av yrkeslärare en delvis ny målsättning. Yrkeslärarstudier går på högskolan för att lära sig mer om den egna praktiken, för att bli reflekterande praktiker och för att utveckla kunskap för att organisera tillträde och göra den egna praktiken åtkomlig och begriplig.

I artikeln kritiserar högskolans tvångsmässiga upptagenhet med att analysera och producera texter och jag argumenterar för att yrkeslärarutbildningen i högre utsträckning bör inriktas på att utveckla yrkeslärarnas kunskaper att göra den egna yrkespraktikens teknik transparent och tillgänglig. I takt

med teknikutvecklingen blir gränssnitten mellan människa och teknik allt viktigare. Yrkeslärarutbildningen bör ge utökad utrymme för studenterna att utveckla kunskaper för att utrusta och använda laborativa miljöer i yrkesutbildningen, som i likhet med arbetslivets produktiva byggplatser och manöverhytter utgör gränssnitt mellan arbetare som använder tekniken och den teknik som blir alltmer komplicerad och svårbegriplig och som gör det möjligt att tillverka komplexa produkter genomföra avancerade tjänster.

Artikeln bygger på erfarenheter från att ha undervisat och handlett studenter på SÅL programmet.

Dialogiska e-didaktiska strategier med responsgivning och argumentering för lärande på distans

Lisbeth Amhag, fil. Dr. & lektor i pedagogik

Lisbeth.Amhag@mah.se

Läraryrket, Nordenskiöldsgatan 10
205 06 Malmö högskola, Sverige

Under det senaste decenniet har distansutbildningar och campusbundna kurser, som helt eller delvis är organiserade med hjälp av nätbaserade lärmiljöer, stadigt ökat och är idag den högskolesektor som växer snabbast. Nätbaserade utbildningar har därmed ökat tillgängligheten och potentialen till högre utbildning. Distansundervisningens utveckling har därmed medfört ett nytt sätt att *undervisa på* och *lära sig i* och *med*.

Forskningsprojektet som rapporteras i detta paper fokuserar på hur distansstudenter lär sig att använda respons- och argumentationsprocesser som verktyg för lärande. Data samlades in från två distansgrupper, dels från 40 lärarstudenters responsgivning och diskussioner på fyra kursuppgifter om lärarens kunskaps- och lärandeuppdrag i två 15 hp nätbaserade kurser (N = 759), dels från 30 lärarstudenters argumentationer och diskussioner på en kursuppgift om lärarens ledarskap och roll i skolan i en 15 hp nätbaserad kurs (N = 253). I båda studierna var studenterna indelade i grupper på fem till sju studenter med olika kön och ämnesinriktningar. Varje student arbetade självständigt med kursuppgiften och efter att de lagt in sitt eget svar, gav de respons på och argumenterade över olika påståenden och handlingssätt under en viss tidsperiod med deadline.

Den teoretiska och analytiska ramen, som bygger på Bakhtins teorier om dialoger i studie ett, och tillsammans med Toulmins argument mönster (TAP) i studie två, används för att bedöma kvaliteten på de skriftliga asynkrona responserna, argumentationerna och diskussionerna. Resultatet visar i vilken utsträckning studenterna kan urskilja, identifiera och beskriva meningsinnehållet i dialogerna och hur de utvecklas när meningsinnehållet konfronteras med andra fakta, påståenden och antaganden som bekräftas, motbevisas och/eller förklaras. De dialogiska mönstren med tillhörande excerpts, kan i förlängningen fungera som e-didaktiska strategier och redskap för att studenter och lärare ska få större kunskap om att förstå och utveckla meningsfulla och lärande dialoger i samspel med andra på nätet och därmed höja kvaliteten i nätbaserad undervisning.

Yrkeslärares didaktiska kompetens

Christine Engström

Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik och specialpedagogik

Artikeln handlar om yrkeslärare på gymnasial utbildning deras kompetens och den undervisning de bedriver.

Syftet med studien har varit att få kunskap om yrkeslärares didaktiska kompetens. Fokus ligger på hur yrkeslärare ser på sin egen undervisning i relation till yrkeskompetensen. Jag har även undersökt vilka

kompetenser som yrkeslärare/lokala lärarutbildare anser vara nödvändiga för att bli professionell yrkeslärare. En diskussion förs utifrån de kompetenser som den verksamhetsförlagda utbildningen avser att utveckla och relatera dem till de kompetenser som studien visar vara viktiga för att bli en professionell yrkeslärare.

Metoden är kvalitativa halvstrukturerade intervjun. Undersökningen består av intervjuer med åtta behöriga yrkeslärare, som även har uppdraget som lokala lärarutbildare på det så kallade Korta lärarprogrammet vid Göteborgs universitet. Uppdraget innebär att de ansvarar för blivande yrkeslärares verksamhetsförlagda utbildning (VFU).

Resultatet visar på komplexiteten i yrkeslärares undervisning och att yrkesdidaktisk kompetens i stor utsträckning är relationell. En kompetent yrkeslärare är en ledare och organisatör som har förmågan att skapa goda relationer. Yrkeslärares uppdrag är komplext med krav på att utveckla så väl yrkeskunnskap som social kompetens hos eleverna. För att lyckas med detta använder lärarna hela sin yrkeskompetens i undervisningen genom erfarenheter från sitt tidigare yrke. Yrkesdidaktiken innehåller en socialiseringsaspekt som är central i yrkeslärares undervisning.

Resultatet visar också att VFU-målen inte är förankrade i yrkeslärares/lokala lärarutbildarnas arbete, och utvecklingen av lärarstudenternas vetenskapliga förhållningssätt inte är synligt.

Session 3: onsdagen den 15 juni kl 15.30-17.00

3a: Skola – arbetsliv, del 2

Plats: Auditoriet

Arbetsplatspraktik under gymnasial yrkesutbildning – samverkan mellan skola och arbete

Ingemar Andersson & Gun-Britt Wärvik
Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik och specialpedagogik

In many European countries there is a growing political interest in work placement as part of vocational education. This paper, built on two European Union projects carried out in four European countries: Cyprus, Ireland, Germany, and Sweden, discusses the integration of school based and work based learning, mainly within the fields of tourism and trade. A crucial question is the boundary crossing arrangements and the organisation of such integration, between two institutional settings with their different practices. The results of the project indicate that integrational contact between school and work place are infrequent, particularly discussions on learning. Rarely were educational activities involving workplace mentors carried out. The special role of the vocational teacher in such a learning system was not focused to any greater extent. The integrational contacts mainly focused on practical issues related to the placement. The concept of practice architecture is used here to discuss and compare national differences and institutional preconditions for integrational work.

”De har ikke en gang lært vask fornedet!” Om praktikvejlederes opfattelse af skoleundervisningen på social- og sundhedshjælperuddannelsen

Vibe Aarkrog,
Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Århus Universitet
viaa@dpu.dk

De danske social- og sundhedsuddannelser er vekselluddannelser, hvor eleverne veksler mellem undervisning på en social- og sundhedsskole og oplæring i en praktikvirksomhed. Dette paper drejer sig om social- og sundhedshjælperuddannelsen (sosu-hjælperuddannelsen), der varer et år og syv måneder. Den enkelte uddannelsesinstitution tilrettelægger selv antal og varighed af skole- og praktikperioder. Den første praktikperiode foregår ofte på et plejehjem og den anden i hjemmeplejen.

Med henblik på at styrke praktikoplæringen i sosu-hjælperuddannelsen har praktikvejledningen i Københavns Kommune igangsat en mindre empirisk undersøgelse. Undersøgelsen omfatter interview med to praktikvejledere fra plejehjem og to praktikvejledere fra hjemmeplejen, alle fire kvinder.

Interviewene er semistrukturerede, varer ca. en time og er optaget på bånd.

Interviewene viser, at praktikvejlederne har samme uddannelsesniveaue som eleverne, vurderer elevernes kompetencer alene i forhold til arbejdsopgaverne i den konkrete praktik og opfatter skoleundervisningen som stort set irrelevant for praktikoplæringen.

Med udgangspunkt i begreberne nær og fjern transfer (Aarkrog, 2010), Per-Erik Ellströms distinktion mellem anpassningsinriktad og utveclingsinriktad lärande (Ellström, 1992), brødrene Dreyfus

NordYrk 2011
Högskolan på Åland, Mariehamn 15-16 juni

udvikling fra novice til ekspert (Dreyfus, 1986) diskuteres det, hvilke krav man skal stille til sammenhængen mellem skole- og praktikdelene i vekselluddannelserne.

Referencer

Dreyfus, H.L. & Dreyfus, S.E. (1986). *Mind over Machine. The Power of Human Intuition and Expertise in the Era of the Computer*. Oxford.

Ellström, P.E. (1992). *Kompetens, utbildning och lärande I arbetslivet. Problem, begrepp och teoretiska perspektiv*. Stockholm.

Aarkrog, V.(2010). *Fra teori til praksis. Undervisning med fokus på transfer*. København: Munksgaard.

3b: Utvecklingsarbeten

Plats: Klassrum

Lesson study – En metod för att systematiskt utveckla kunskap om yrkesämnenas didaktik och yrkeslärares didaktiska kompetens?

Mats Lundgren, fil dr. i sociologi & lektor i pedagogik
Akademin för Hälsa och samhälle,
Högskolans Dalarna mlu@du.se

Ina von Schantz Lundgren, fil dr., lektor i pedagogik
Akademin för Hälsa och samhälle,
Högskolan Dalarna
ivo@du.se

Genom de förändringar som sker i den svenska gymnasieskolan (GY 2011) kommer yrkesutbildningsprogrammen inte längre att vara yrkesförberedande. Istället ska de omvandlas till yrkesprogram. Yrkes elever ska därmed ges förutsättningar att vara bättre förberedda för att kunna påbörja en yrkesbana direkt efter en avslutad gymnasieutbildning. Att vara anställningsbar ges hög prioritet liksom att kraven på utbildningens kvalitet höjs. I en rad forskningsrapporter lyfts lärares ämnesdidaktiska kunskaper fram och att lärare samverkar och reflekterar över hur undervisningen genomförs bedöms som centrala faktorer för att förbättra utbildningens kvalitet och elevernas studieresultat. Däremot finns det sparsamt med didaktiskt inriktad forskning om gymnasieskolans yrkesprogram som sätter fokus på hur yrkeslärare kan arbeta för att utveckla sin didaktiska kompetens.

Från dessa utgångspunkter är syftet med denna artikel att diskutera om yrkeslärare genom att använda lesson study som en pedagogisk metod kan utveckla didaktisk kompetens för att främja undervisning och lärande och att detta indirekt också kan utveckla ny kunskap om olika yrkesämnenas didaktik. Vi diskuterar också hur detta skulle kunna ske och vad det skulle kunna resultera i samt vilka möjligheter och svårigheter som ligger inbyggt i detta, inte minst mot bakgrund av att ett sådant arbetssätt i stort sett verkar vara oprövat i gymnasieskolans yrkesutbildningar.

Möjliga vägar för analys - elever, lärare och forskare i gemensamt arbete

Susanne Gustavsson, Universitetslektor i pedagogik, Fil. Dr.
Susanne.gustavsson@his.se

Monica Johansson, Universitetslektor i pedagogik Fil. Dr.
Monica.johansson@his.se

Högskolan i Skövde
Institutionen för kommunikation och information
Yrkeslärarutbildningen

I den svenska gymnasieskolans har yrkesprogrammen en uppdelning mellan kärn- och karaktärsämnen. Denna uppdelning är känd som problematiskt vilket beskrivits inom både olika utredningar och forskning. Ämnesuppdelningen ovan berör också relationen mellan skolbaserad och verksamhetsbaserad kunskapsutveckling vilket framträder tydligt inom gymnasial lärlingsutbildning. Övergripande kan ämnesuppdelning ovan också anknytas till den ständiga diskussionen om vad kunskap är – dess form, innehåll och användbarhet.

Problemområde i detta paper är ett pågående utvecklingsarbete på en fristående gymnasieskola som bedriver lärlingsutbildning. Utvecklingsarbetet är också ett forskningsprojekt där den specifika forskningsfrågan är: Vilka institutionaliserade mönster bildar grund för olika elev- och läraridentiteter och på vilka olika sätt bidrar detta till syn på kunskap. Utvecklingsarbetets bredare ansats syftar till att utveckla en lärmiljö där elever kan motiveras för både karaktärs- och kärnämnen.

Utvecklingsarbetet har initierats av personal vid gymnasieskolan och vidare planerats i diskussion mellan skolledning och forskare. I nuläget har en första kartläggande datainsamling genomförts och denna har innefattat deltagande observationer, intervjuer och dokumentanalys. Inför hösten ska det genomföras en analys, där det första steget är att skolans personal och forskare gemensamt analyserar datainsamlingen. Nästa steg är sedan att ett förslag för det fortsatta utvecklingsarbetet formuleras och implementeras. I föreliggande paper diskuteras mer ingående olika tillvägagångssätt vid genomförande av analyser där skolpersonal, elever och forskare konkret arbetar gemensamt.

Session 4: torsdagen den 16 juni kl 11.00-12.00

4a: Utmaningar för yrkesutbildningen

Plats: Auditoriet

Lärlingeuddannelser – et blindspor i forhold til videregående uddannelse?

Christian Helms Jørgensen

Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning p11, PAES
Roskilde Universitet Postboks 260 DK-4000 Roskilde Danmark
Email: cjhj@ruc.dk
<http://www.ruc.dk/paes/>

I Danmark er ungdomsuddannelserne opdelt i to spor: erhvervsuddannelser (lärlingeuddannelser) og gymnasiale uddannelser. Erhvervsuddannelserne taber i status i forhold til de gymnasiale uddannelser. Det viser sig ved at en stigende andel af de unge vælger Gymnasiet, mens færre gennemfører en erhvervsuddannelse. Den faldende status skyldes blandt andet, at erhvervsuddannelserne af unge opfattes som et 'blindspor' ('återvändgränd'/'blind alley'), fordi de ikke giver adgang til uddannelser på universitetsniveau. Når unge i Danmark i en alder af 16-17 år efter afslutningen af grundskolens 9. eller 10. klasse skal vælge en ungdomsuddannelse, så afgør dette valg som oftest livslangt, om de får adgang til de videregående (højere) uddannelser (Jørgensen 2010). Da erhvervsuddannelse normalt ikke giver studiekompetence, er det kun omkring 3 % af en ungdomsårgang der gennemfører en videregående (højere) uddannelse efter at have taget en erhvervsuddannelse. Unge valg mellem de to spor, (Gymnasier og erhvervsuddannelser), afspejler i høj grad forældrenes uddannelse og indebærer en stærk social selektion (Jæger 2007).

Samtidigt er der i mange lande en stigende interesse for uddannelser baseret på det duale system (vekselprincippet), og flere lande (ex Sverige) eksperimenterer med at indføre nye former for lærlingeuddannelser. Det skyldes især, at sådanne uddannelser er gode til at få eleverne i beskæftigelse på arbejdsmarkedet (Gangl 2001). Det gælder også for unge, som ikke klarer sig godt i de boglige og akademiske uddannelser. Men lærlingeuddannelser kan også aflede dygtige unge fra uddannelsesfremmede miljøer fra at fortsætte i videregående uddannelser (Hillmert. & Jacob 2003). Erfaringen fra Danmark viser at erhvervsuddannelsernes styrke også er deres svaghed: de bringer unge i beskæftigelse, men afskærer samtidigt de fleste fra videregående (højere) uddannelse (Jørgensen 2010). Der er derfor i flere lande interesse for ungdomsuddannelser, som samtidigt kvalificerer til både det faglærte arbejdsmarked og til videregående uddannelser.

Paperet fremlægger nogle resultater fra et europæisk forskningsprojekt 2009-11 om sådanne kompetencer, som kaldes 'hybride kvalifikationer' ('Hybrid Qualifications'). Med udgangspunkt i danske erfaringer beskrives forholdet mellem de to spor i erhvervsuddannelserne. Muligheder og barrierer for en øget integration mellem de to spor undersøges, og der peges på både institutionelle, kulturelle og didaktiske barrierer. Desuden fremlægges resultaterne af en mindre undersøgelse af en ny hybrid uddannelse (eux) som introduceredes i 2010 på grundlag af interviews med uddannelsens centrale aktører (Jørgensen 2011a; 2011b).

Litteratur

- Gangl, M. 2001. European patterns of labour market entry - A dichotomy of occupationalized vs. non-occupationalized systems? I *European Societies*, Vol 3, nr 4, 2001: 471-494
- Hillmert, S. & Jacob, M. 2003 Social Inequality in Higher Education: Is Vocational Training a Pathway Leading

- To or Away From University?, *European Sociological Review* 19: 319–34.
- Jæger, M. M. 2007. Educational mobility across three generations: the changing impact of parental social class, economic, cultural and social capital', *European Societies*, 9:4, 527 — 550
- Jørgensen, C.H. 2010: *Hybrid Qualifications in Denmark, Country report*, Roskilde, Roskilde Universitet. www.HQ-LLL.EU
- Jørgensen, C.H. 2011a (*in print*): *Hybrid Qualifications in Denmark: stakeholders, interests and policies*, Roskilde, Roskilde Universitet. www.HQ-LLL.EU
- Jørgensen, C. H. 2011b (*in progress*): *When strength becomes weakness: from vocational to higher education in Denmark*. In: Aff, J. & Deissinger, T & Fuller, A. & Jørgensen, C.H. (Eds). *Hybrid Qualifications in Europe*, Bern, Peter Lang.

Tilbud til stærke elever på erhvervsuddannelserne. Status og erfaringer

Sanya Gertsen Pedersen, specialkonsulent og projektleder
Danmarks Evalueringsinstitut

På de danske erhvervsuddannelser har der i mange år været fokus på at sikre fastholdelse af især elever med svage forudsætninger for uddannelse, men erhvervsuddannelserne skal fastholde og have tilbud til alle elever - både de stærke, de svage og alle dem derimellem. Fokus på stærke elever skal være med til at sikre faglærte i verdensklasse og forbedre erhvervsuddannelserne omdømme.

Men hvad kendetegner stærke elever på erhvervsuddannelserne, og hvilke tilbud er der til dem? Det har Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) undersøgt. Undersøgelsen bygger på resultaterne af en spørgeskemaundersøgelse blandt alle uddannelsesledere i Danmark og fem casestudier på udvalgte skoler og indgange. Undersøgelsen blev gennemført i efteråret 2010 og resultaterne offentliggjort maj 2011.

På sessionen vil EVA præsentere centrale resultater og lægge op til en debat omkring hvem de stærke elever er på erhvervsuddannelserne og hvilke tilbud der er til dem i de forskellige nordiske lande.

Undersøgelsen viser at de stærke elever på erhvervsuddannelserne i Danmark særligt er kendetegnet ved at være modne, er fagligt stærke – og at de vil have flere udfordringer. Det er altså mere erhvervsfaglighed end boglighed der kendetegner stærke elever på erhvervsuddannelserne. Undersøgelsen viser også at skolerne er i gang med at skabe tilbud med ekstra udfordringer til stærke elever. I undersøgelsen er der særligt fokus på arbejdet med organisatorisk differentiering og udbyttet i forhold til de stærke elever der går på særlige hold, men også hvordan det påvirker de andre elevgrupper på skolen.

Resultaterne fra undersøgelsen peger dog også på at eleverne ikke nødvendigvis ser sig selv som stærke og derfor ikke aktivt efterspørger de særlige tilbud. Skolerne må derfor gøre en indsats for både at identificere eleverne og direkte opfordre dem. Ligesom der er brug for ekstra økonomiske ressourcer til at udvikle tilbud, og brug for markedsføring til at synliggøre tilbuddene til stærke elever.

4b: Utmaningar för yrkesutbildningen

Plats: Klassrum

Försöksverksamhet med gymnasial lärlingsutbildning: utmaningar för yrkeslärarna

Ingrid Berglund & Viveca Lindberg
Stockholms universitet, Inst för pedagogik & didaktik
Email: ingrid.berglund@edu.su.se viveca.lindberg@edu.su.se

Försöksverksamheten med en gymnasial lärlingsutbildning startade i Sverige 2008. Gymnasieskolorna ansvarar för lärlingsutbildningens utformning men hälften av utbildningen skall genomföras i arbetslivet. Lärlingsutbildningarna har samma uppdrag (mål) som de nationella programmen.

På uppdrag av Skolverket genomfördes en uppföljningsstudie med särskilt fokus på pedagogiskt didaktiska aspekter av lärlingsutbildningen under våren 2010. Studien baserades på intervjuer och informella samtal med elever, lärare och handledare, på olika typer av dokument samt på foton från skolor och arbetsplatser. Tre program (bygg-, handels- och omvårdnadsprogrammen) på tre geografisk spridda orter ingår i studien.

Syftet för vårt paper är att beskriva vilka arbetsuppgifter framför allt yrkeslärarna har inom gymnasial lärlingsutbildning och vilka nya kompetenskrav som därmed ställs på dem. Vilka utmaningar har yrkeslärarna att hantera i den gymnasiala lärlingsutbildningen? Vilka krav ställer dessa i sin tur på yrkeslärarutbildningen?

De arbetsuppgifter vi sammantaget funnit för yrkeslärarna i den gymnasiala lärlingsutbildningen är följande: att planera utbildningen, utforma uppgifter och uppföljningsunderlag, att rekrytera arbetsplatser som kan engageras i lärlingsutbildningen, att genomföra handledarutbildning och informera handledare på arbetsplatsen, att ordna med alternativa uppgifter och projekt för elever som inte får en lärlingsplats eller befinner sig i skarven mellan två lärlingsplatser, att följa upp elevens yrkesbildningsgång i förhållande till programmets och kursplanernas mål och till arbetsinnehållet på olika arbetsplatser, att fatta beslut om byte av arbetsplats. Vi har också funnit att dessa arbetsuppgifter kan variera mellan programmen och att variationen kan ses i ljuset av programmens olika traditioner. Vidare skapar regionala skillnader i näringslivsstrukturen mellan de tre orterna och skillnader mellan skolornas resurser delvis skilda förutsättningar för genomförandet av lärlingsutbildningen.

Till dessa uppgifter krävs en i många stycken annan kompetens än den som krävts tidigare. Det gäller inte minst ett ökande skriftspråkligt kunnande, som några lärare menar att de inte har kompetens för – eller att det är arbetsuppgifter de inte trivs med. Lärlingslärarens arbetsuppgifter skiljer sig från den tidigare yrkeslärarens och ställer nya krav på yrkeslärarutbildningen.

Biografi og læringskultur:

Pædagogisk udviklingsforløb for frafaldstruede elever på en dansk erhvervsskole

Michael Svendsen Pedersen, Lektor
Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning
Roskilde Universitet
misvpe@ruc.dk

Det store frafald af elever på danske erhvervsskoler har givet anledning til udvikling af mange forskellige pædagogiske tiltag der har til formål at bidrage til at flere elever bliver fastholdt i og gennemfører en erhvervsuddannelse. Mange af disse tiltag har imidlertid karakter af afgrænsede og de-kontekstualiserede aktiviteter der retter sig mod enten eleverne, læreren, læringskonteksten, skolen

eller den faglige identitet, samtidig med at man forventer at de har en direkte effekt på frafaldsprocenterne.

Dermed giver frafaldsproblematikken anledning til mere generelle overvejelser over samspillet mellem elevernes baggrund og erhvervsuddannelserne som læringskontekst samt de pædagogisk-didaktiske interventioner der kan foretages for at inkludere en stadig mere differentieret elevgruppe i uddannelserne.

Med udgangspunkt i et særligt tilrettelagt uddannelsesforløb for frafaldstruede elever på en dansk teknisk skole inden for levnedsmiddelområdet har jeg undersøgt hvilke læringsmuligheder der skabes for denne elevgruppe, og jeg vil i mit oplæg diskutere resultaterne af undersøgelsen ud fra to teoretiske tilgange.

For det første analyserer jeg læringskonteksten som en læringskultur (Hodkinson et al. 2008, James & Biesta 2007, Holland et al 1998/2001), dvs. en social praksis gennem hvilken eleverne lærer, og som omfatter institutionaliserede kommunikationsformer, læringsaktiviteter, interaktionsformer osv. For det andet undersøger jeg gennem kvalitative livshistoriske interviews elevernes biograficitet (Alheit), dvs. deres forudsætninger for og evne til at skabe nye sociale identiteter gennem deltagelse i læringskulturen.

Ved at undersøge samspillet mellem læringskultur og biografi/citet bliver det muligt at udvikle en mere holistisk forståelse af elevernes læringsmuligheder og dermed også af hvordan pædagogiske enkelt-tiltag som kulturelle ressourcer kan bidrage til elevernes læringsmuligheder.

Henvisninger:

Hodkinson, P., Biesta, B. og James, D. (2008). "Understanding Learning Culturally: Overcoming the Dualism Between Social and Individual Views of Learning". I *Vocations and Learning* no.1. Springer.

Holland, D. m.fl. ([1998] 2001). *Identity and Agency in Cultural Worlds*. Cambridge, Massachusetts and London: Harvard University Press.

James, D. og Biesta, G. (2007). *Improving Learning Cultures in Further Education*. London and New York: Routledge.

Session 5: torsdagen den 16 juni kl 14.30-16.00

5a: *Bedömning av yrkeskunnande*

Plats: Auditoriet

Prøvenemnda i teori og praksis: en empirisk studie av prøvenemndas sluttvurdering

Hilde Witsø & Tore Witsø Rafoss
Universitetet i Agder
Avdeling for lærerutdanning
hilde.witso@uia.no
tore_rafoss@hotmail.com

I norsk fagopplæring har prøvenemndene en sentral rolle. Dette fordi prøvenemndene har ansvaret for sluttvurderingen av lærlingens arbeid gjennom lærlingens fag- og svenneprøve. Selv om det eksisterer mye deskriptiv og normativ litteratur om prøvenemndas virksomhet, både innenfor forskning og offentlige dokumenter, er det oss bekjent bare gjort et empirisk studie av hvordan prøvenemndene utfører det arbeidet de er blitt oppnevnt til å gjøre ifølge opplæringsloven. Mange diskusjoner rundt dette temaet foregår derfor på et tynt empirisk grunnlag. Denne artikkelen bøter på denne kunnskapsmangelen ved å presentere og analysere innsamlet data fra 225 prøvenemndspersoner virksomme i Aust- og Vest-Agder. Artikkelforfatterne spør: Utfører prøvenemndene sitt mandat etter kravene satt i opplæringsloven? Vi presenterer analyser av de innsamlede data som viser at dette skjer i stor grad, men ikke i full grad. Ved hjelp av kvantitative metoder analyseres faktorer som kan tenkes å påvirke prøvenemndas varierende prestasjon. Det påvises at variabler som kjønn, alder og utdanningsnivå har liten eller ingen effekt hos våre respondenter. På tross av at det brukes mye ressurser på kurs som skal styrke prøvenemndas kompetanse, viser også analysene ingen sammenheng mellom antall kurs og prøvenemndas prestasjon. På den andre siden er det tydelige forskjeller i prøvenemndenes arbeid i de forskjellige utdanningsprogrammene, og artikkelen diskuterer hva som kan være årsaken til dette. Til slutt diskuteres konsekvensene av våre funn for videre forskning og politikk.

Fråandet som konst

Fil Dr Helena Tsagalidis, Stockholms universitet
Institutionen för utbildningsvetenskap med inriktning mot tekniska, estetiska och praktiska kunskapstraditioner/Utep

Presentationen handlar om och refererar till en undersökning om lärarnas frågor till eleverna i karaktärsämnesundervisningen/yrkesämnesundervisningen på Hotell- och restaurangprogrammet. Syftet med undersökningen var dels att kartlägga med hjälp av Christensens et al., (1991) frågetypologi vilken sorts frågor lärarna ställde till eleverna i en autentisk yrkesundervisningssituation, dels analysera hur frågorna kan klassificeras till kunskapsformer och hur de kan värderas (Tsagalidis, 2008). De ur lärarfrågorna identifierade kunskapsformerna och hur lärarfrågorna kan värderas relateras sedan till bedömning i yrkeskunnande. De frågeställningar som jag använde mig av är: vad är det lärarna frågar eleverna under praktiklektioner i karaktärsämnen, vilka kunskapsformer kan tydliggöras ur frågorna samt hur kan dessa värderas?

Den teoretiska utgångspunkten har varit socialkonstruktionism. Till detta perspektiv har jag inspirerats av Berger och Luckmann (2007, 1966), där kunskap, och även som jag ser det bedömning, är mänskliga konstruktioner och inte objektiva sanningar dvs. vi har olika uppfattningar om vad som är sant och falskt.

Undersökningen kan tänkas bidra till diskussion om vad lärarnas bedömningsobjekt kan tänkas vara, vilken kunskap de efterfrågar och vilket lärande frågorna främjar samt vad som behövs för att vi ska kunna få syn på kunskapen. Min infallsvinkel i undersökningen var dels den autentiska undervisningen som är av stor vikt i utvecklandet av yrkeskunnande, dels att just den autentiska undervisningen har en tidsdimension som kan motverka den efterfrågade utvecklingen av djupare kunskap och lärande inom det specifika undervisningsområdet.

Underlaget till undersökningen har samlats med hjälp av videokamera i en autentisk klassrums- och undervisningssituation och omfattar ca 6 timmars film där sex lärare medverkar.

Resultatet visar att lärarfrågorna kan indelas i fyra olika kategorier: 1. Här och nu. 2. Nu och sen. 3. Den tänkta situationen. 4. Varför just på detta vis? Resultatet åskådliggör ”Här och nu” och ”Nu och sen” kategoriernas betydelse i en autentisk produktionssituation. Dessa kategorier framträder tydligast i materialet och hjälper eleven att klara av dagens uppgifter. Vilken sorts frågor lärarna ställer bestäms dels utifrån målet med uppgiften, dels i vilken situation eleven befinner sig i sin arbetsprocess. I en produktionssituation där krav på en lyckad produkt är målet är det nödvändigt att lyckas prestera den efterfrågade produkten.

Om lärarna endast ställer enkla informationssökande frågor som snabbt leder till en förväntad produkt blir det svårare för lärarna att bedöma utfallet utifrån kunskapskvaliteter som kräver fördjupade kunskaper. Detta för med sig att högre kunnandenivåer blir svårare att identifiera och därmed blir eleven kvar i bedömningssammanhang på lägre kunnandenivå. Därför är frågornas variation och komplexitet av avgörande betydelse för att kunna identifiera fördjupade kunskaper i elevernas kunnande.

Referenser:

- Berger P. L. & Luckmann, T. (2007). *Kunskaps sociologi: Hur individen uppfattar och formar sin verklighet*. (2:a uppl.) (översättning av S. Olsson) Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Berger, P. L. & Luckmann, T. (1966). *The social construction of reality: A treatise in sociology of knowledge*. New York: Penguin Books
- Christensen, C. R (ed.) et al., (1991). *The Discussion Teacher in Action: Questioning, Listening, and Response*. In Education for Judgment. The Artistry of Discussion Leadership. Boston: Harvard Business School Pres.
- Tsagalidis, H. (2008). *Därför fick jag bara Godkänt: Bedömning i karaktärsämnen på HR-programmet*. Stockholm: Stockholms universitet.

Validerad förskollärautbildning

Jan Gustafsson
Inst. för pedagogik och specialpedagogik
Göteborgs universitet
Jan.gustafsson@ped.gu.se

Per-Olof Thång
Centrum för yrkeskunnande
Göteborgs universitet
per-olof.thang@ped.gu.se

Göteborgs universitet prövar att utbilda barnskötare till förskollärare enligt en modell som validerar yrkeserfarenhet. Denna förskollärautbildning av verksamma barnskötare kom till genom ett nära samarbetet mellan Göteborgs universitet och sex kommuner i närregionen. En styrgrupp bildades med representanter för de medverkande parterna. En del barnskötare var vid antagningstillfället inte behöriga för högskolestudier. De hade en tidigare två-årig gymnasial utbildning. En överenskommelse gjordes i styrgruppen att varje berörd kommun genom den kommunala vuxenutbildningen skulle

ansvara för att de icke högskolebehöriga barnskötarna gavs möjlighet att komplettera sina studier. Företrädesvis handlade det om ämnena svenska, engelska och matematik. De flesta obehöriga studenterna uppnådde sin behörighet redan efter en termin, och samtliga har klarat sina studier med goda resultat.

Genom validering av tidigare erfarenhet av arbete som barnskötare, kunde antalet poäng i direkt högskoleförlagd utbildning reduceras. Barnskötarna arbetar i sitt vanliga arbete och får handledning där enligt utbildningens intentioner. Studien undersöker barnskötarnas syn på sin utbildning under utbildningstiden, och svaren jämförs med deltagare i den reguljära utbildningen.

Det har varit ett uttalat intresse att utveckla och förbättra integrationen mellan det högskoleförlagda lärandet och studenternas lärande på arbetsplatsen, med ett specifikt intresse för hur kunskaper och färdigheter transformeras och överförs mellan högskola och arbetsplats. De specifika målen är att undersöka och beskriva studenternas studiemönster avseende lärande inom högskolan och arbetsplatsen, samt att undersöka hur kunskaper och färdigheter överförs och transformeras mellan högskola och arbetsplats.

När det gäller *samarbetsmönster* på arbetsplatsen, så skiljer studien mellan autonomt samarbete och kritiskt. Både barnskötare och campusstudenter uppfattar kritisk samverkan som ovanlig på förskolorna. Endast cirka hälften av barnskötarna tycker att det autonoma samarbetet fungerar bra (mot knappt 70 % i campusgruppen). Antagandet är att samarbetsmönstret på arbetsplatserna påverkar den professionella utveckling som deltagarna kan behöva stöd för. Ur den synvinkeln är inte resultaten så uppmuntrande för någon av grupperna.

När det gäller *sociala relationer* mellan universitetets lärare och personal på arbetsplatserna, så fungerar detta tillfredsställande för mellan 35 och 65 procent, beroende på hur man frågar, med undantaget att fler campusdeltagare har god kontakt med sin handledare (82 % mot 54 %). Personalen på förskolorna förefaller också mer intresserade av campusstudenterna än av sina kollegor som är barnskötare och som går en förskollärautbildning.

Endast cirka en tredjedel i varje grupp uppfattar att *teori-praktik* är något som diskuteras mycket på arbetsplatserna, men att det kan vara något bättre på kurserna i den högskoleförlagda delen. Teori - praktikdiskussioner har inte gjort något stort intryck på deltagarna, i synnerhet inte de som förs på arbetsplatserna. Den mest betydande skillnaden mellan grupperna är att 31 procent fler bland barnskötarna upplever att de stimuleras till att dra in arbetserfarenheter i kursdiskussionerna.

5b: Förändringar i arbetslivet

Plats: Klassrum

Det yrkespedagogiske feltet og kjønn

Inger Vagle & Ellen Møller
Ellen.Moller@hiak.no

Den norske fagopplæringen er et resultat av trepartssamarbeidet og dette har stor innflytelse på det yrkespedagogiske feltet. Mer enn noen annen opplæring er yrkesfagopplæringen i et kontinuerlig samspill med arbeidslivet og deres organisasjoner. I tillegg er feltet naturligvis i kontinuerlig samspill med andre samfunnsinstitusjoner, ideologiske endringer og ikke minst økonomiske konjunkturer.

Vi ønsker i paperet å se nærmere på hvordan samspillet mellom endringene i kvinners rett til arbeid, kjønnsroller og likestilling og det yrkespedagogiske feltet har utviklet seg?

På hvilken måte har ulike endringer i samfunnet virket inn på det yrkespedagogiske feltet og hvordan har det yrkespedagogiske feltet virket inn på endringer i spørsmål om oppfatninger av kjønn, kjønnsroller og likestilling?

Det yrkespedagogiske feltet har i sterk grad vært preget av kjønnsdeling, kjønnsnormer og ulike forhold til ulike tiders og former for kvinnebevegelse og offentlig likestillingspolitikk.

Men mange både akademiske, faglærte og ufaglærte yrker har gjennom historien vært kjønnnet og men også endret kjønn (Mjelde 1998, 2002).

Både kvinner og menn har erobret nye posisjoner i politikk, idrett, arbeidsliv og familie og likestillingen har økt på mange områder i Norge de siste tiårene, men områder som faglærte innen f. eks bil - og elektrobransjen representerer en stagnasjon. "Arbeidslivet er like kjønnsdelt som i 1988. Fremgangen på toppen er spist opp av økt kjønnssegregering på bunn," (Holter m. fl. 2007). Det kjønnsdelte arbeidsmarkedet er ikke bare et spørsmål om likestilling og like muligheter, men også et klassespørsmål hvor arbeiderklassens jenter ikke gis samme mulighet til å delta i nye og like muligheter. Fagområder innen f. eks. helse - og omsorg og bygg og håndverk representerer en ekstrem kjønnsdeling (Teigen 2006).

Vi har tidligere arbeidet med et større utviklingsprosjekt i videregående skole og er i dag prosjektveiledere for et samarbeidsprosjekt mellom LO og arbeidsgiverforeningen i forbindelse med dette temaet.

Kompetens och flexibilitet på produktionsgolvet – om spänningsförhållanden mellan tidsstyrning och kundorderstyrning

Gun-Britt Wärvik
Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik och specialpedagogik

I allmänna diskussioner om moderna sättet att organisera industriarbete framhålls ofta krav på förändrat yrkeskunnande, den enskilde ska vara så kallat "kompetent och flexibel". Ett yttre omvandlingstryck ska driva de anställda att ständigt utveckla och anpassa sitt arbete, men också sig själva som yrkesutövare. Detta paper handlar om redskap, utvecklade av ledningen vid en enhet inom ett multinationellt bolag, med ambitionen att ett yttre omvandlingstryck direkt ska styra och förändra den enskildes arbete. Den enskilde förväntas själv bidra till såväl sin egen som verksamhetens utveckling, *samtidigt* som vill ledningen ha kontroll och överblick över arbetet i verkstaden. Frågan riktas mot hur dessa redskap bidrar till att transformera verksamheten på produktionsgolvet (jmf Engeström, 1987). Ledningsredskapen berör på olika sätt styrning av arbetet genom kvantifierad tid. Kvantifierad tid betraktas här som gränsobjekt (Star & Griesemer, 1989), kommuniserande redskap mellan ledning och produktionsgolv. Centralt i analysen är frågan om spänningar som uppstår mellan tidsstyrning och kundorderstyrning, i en situation där kundorderstyrningen gör sig alltmer gällande. Tidsstyrningens standardiserande av produktionsprocessen ställs därmed gentemot kundorderstyrningens sociala relationer, vilket också får betydelse för verksamheten på produktionsgolvet.

Referenser

- Engeström, Y. (1987). Learning by Expanding: An Activity-theoretical Approach to Developmental Research. Helsinki: Orienta-Konsultit.
- Star, S.L. & Griesemer, J.R. (1989). Institutional Ecology, 'Translations' and Boundary Objects: Amateurs and Professionals in Berkeley's Museum of Vertebrate Zoology, 1907-39. *Social Studies of Science*, 9, 387-420.

Yrkespedagogikk og Bedriftspedagogikk. utfordringer i møte med endringene i arbeids- og næringslivet i Norden?

Anne Karin Larsen, Eva Schwencke
AnneKarin.Larsen@hiak.no eva.schwencke@hiak.no
Høgskolen i Akershus

I denne artikkelen analyser vi yrkespedagogikkens muligheter og utfordringer i forhold til at arbeidslivet endrer seg. Begrepet "det flyktige arbeidslivet" (Nielsen mfl. 2010) brukes for å karakterisere endringer som vi kjenner ved blant annet omstillingsprosesser, organisasjonsutvikling, organisasjonslæring og lean systemer. Vi bruker materiale og erfaringer fra Bedriftspedagogikkstudiet ved Høgskolen i Akershus, som utgangspunkt for diskusjonen. Studiet er et tilbud til voksne mellomledere i offentlig og privat virksomhet, et realkompetansebasert deltidsstudium over fire år, der studentene lærer gjennom å gjøre yrkespedagogisk utviklingsarbeid på egen arbeidsplass. De står dermed med ett bein i hver leir i forholdet mellom skole og arbeidslivet, og bruker erfaringslæring og praktiske læringsarenaer for å gjøre læringen konkret, kontekstrelatert og meningsfull. Utdanning for praktiske arbeidsoppgaver krever en annen tilnærming enn for teoretiske arbeidsoppgaver knyttet til en akademisk kunnskapstradisjon.

Det tette forholdet mellom skole og arbeidsliv som er grunnlaget for yrkes- og bedriftspedagogikkstudiene, krever åpen dialog mellom partene og tilrettelegging for kollektive læreprosesser i bedriften, et miljø for læring på alle nivåer. En av de grunnleggende utfordringene for lederne er å legge til rette for at lærende kan oppleve kritisk frirom for egen læring og utvikling samtidig som bedriften har umiddelbare og kortsiktige nytte av utviklingsarbeidet.

Hvilke utfordringer har yrkes- og bedriftspedagogikken i møtet med "det flyktige arbeidslivet"? Vil flyktigheten åpne for nye muligheter for yrkesstolthet og fleksibilitet, eller bare avløse de gamle reglene med nye, til dels usynlige kontrollmekanismer snarere enn å avvikle de gamle? Hvordan vil omstillingsprosesser påvirke faglig stolthet og identitet? Hvordan vil yrkes- og bedriftspedagogikken påvirkes av fravær av sammenheng og mangelen på individuelle og sosiale arbeidserfaringer i moderne organisasjoner. Hvordan vil frirommet for studenten og arbeidstakeren bli utfordret gjennom det flyktige arbeidslivet? Hva er forutsetningene for at studentene skaper varige endringer i bedrifter når organisasjonen preges av flyktighet?